

» ¿Pik n'uĩnan biu' kanyèu y biu' kal'iàjaun' rañ'jiè de luke mjàp kantàp ke na'è nep?

Kon tamàn'ch de biu' INE y ru'dat 'liedat, ram'us y ram'us xi'iùu, nduk gækjiu'u miiāng nep mjàp, gamjiāng luke mjàp ke es mjàu pa ndudat.

Nkjuande, ru'dat 'liedat ke si laguijudat en ru' tamàn'ch ga'jiu'u ga'chjiìy' gamayat pake ndudat gañ'jiù ke si lapà luke damjang en ru' tamàn'ch ast ke gækjià't 'mèje ru' rañ'jiè.

» ¿Xiè'ep n'uĩna biu' kanyèu y biu' kail'iàjaun' rañ'jiè de nep mjàp kantàp ke na'è nep?

Ru' tamàn'ch na'è de biu' 02 y 21 de biu' nm'àu' santiagu de biu' ñ'k'ijj 2022. Pa kañ'ũ'ũ biu' calendario y pik na'è ñ'ũ'ũt <https://ine.mx/actores-politicos/candidaturas-indigenas-consulta/>

» ¿Nep rañ'jiè tapenan de biu' kanyèu y biu' kail'iàjaun' rañ'jiè de nep mjàp kantàp ke na'è nep?

Ke 'mèjedat ru'dat 'liedat lamādat en ru' tamàn'ch, ru' ram'us, ru' ram'us xi'iùu ke mjāng ñk'ù' nep es luke mjāng ñk'ĩ, pake, kon ru' ke ndudat mjàp y gamjiāng biu' INE n'è ru' di'kiuājāng pake ru'dat 'liedat xi'iùuyat ke datsjiyat y m'jĩ nda stabèje't kueje' gañ'jiù ru' di'kiuājāmbat de ru'dat 'iyat ñkjiuyat y kiuāndat.

Biu' INE de kiau mjàu jĩ'ip purke 'u'gan y lamàn'chgan.

¡Kamiāt pake kamiāng nep kamiāp y kamiāng!

Kanyèu y kal'iàjaun' rañ'jiè kantàp ke na'è nep, a ru'dat ñkjiuyat y 'liedat ke kuājādat en ru' ram'us xi'iùu de ru' rañ'jiè na'au mang o laju't la'jiì ke es xi'iùu pake na'è kandidat a nda kambaiy federal pur biu' biu' kambaut de ru'dat 'liedat

Biu' Consejo General del Instituto Nacional Electoral (INE) n'è nda kanyèu y kal'iàjaun' rañ'jiè kantàp ke na'è nɛp a ru'dat 'liɛdat, a ru' ram'us xi'iùu, pake ndudat gamjiāng nduk k'iix kun luke ru' partidos políticos y ru' coaliciones la'kiř y jĩřp pa biu' ñ'jiũ na'au mang o laju't la'jiĩ ke ɛs xi'iùu de ru'dat 'liɛdat ke mjāng na'èdat kandidat a nda kambiay Federal pur biu' biu' kambiut de ru'dat 'liɛdat en ru' rañ'kiřĩř ke la'mě kambiut Federal 2023-2024.

» ¿Nɛp ɛs nda acción afirmativa?

Kara di'kiuāǵāng ke m'jě ru'dat xi'iùuyat pake 'mèjɛdat ru'dat ñkjiuyat y kiuandat naguijudat lankjandat.

» ¿Pik la'ui?

En 2018, biu' INE damang pur kantàp ganu' ru' di'kiuāǵāng ke m'jě ru'dat xi'iùuyat pake 'mèjɛdat ru'dat ñkjiuyat y kiuandat naguijudat lankjandat pa biu' kambiut de ru'dat diputados federales, danisbat ru' partidos políticos pa ñkjiũ't 'liɛdat xi'iùuyat en, skra, 13 distritos electorales; en 2021, najiujuř a 21 distritos y nueve kandidate en ru' listas de representación proporcional.

» ¿Nɛp ɛs ru' rañ'jiè na'au mang o laju't la'jiĩ ke ɛs xi'iùu?

Biu' ram'bie'ɛ nuye de biu' Constitución t'è de luke na'au mǎp de pik o de nik ram'us xi'iùu la'řiè – de ru' rañ'jiè na'au mang o laju't la'jiĩ ke ɛs xi'iùu – ɛs ru' rañ'jiè mas la'iajaun' pa ñ'jiũ nduk 'liɛdat ladu'udat ru' di'kiuāǵāng de ru' ram'us xi'iùu.

Pero, en materia electoral biu' Sala Superior de biu' Tribunal Electoral de biu' Poder Judicial de biu' Federación damang ke la'kiř ke ru' partidos políticos gañ'jiũ nduk k'iix la'kiř pa ñ'jiũ na'au mang na'è kandidat, kueje' u meju en nda kam'us xi'iùuy; řɛ' ɛs pa nmang na'au mang o laju't la'jiĩ ke ɛs xi'iùu.

» ¿Nɛp ɛs nda kanyèu y kal'iàjaun' rañ'jiè kantàp ke na'è nɛp, ke 'mèjɛ na'au 'u' y laju'u mǎ garɛu'?

Ru'dat 'liɛdat, ru' ram'us y ru' ram'us xi'iùu m'jě biu' di'kiuāǵāng gamjiang nɛp ɛs, nɛp ntjàjabat mjang ke na'è u de luke mang na'è nɛp nip ɛs mjàu pa ndudat. Pur bijiy, bu' gamay la'mě biu' kaljaung de n'sèbat nɛp ɛs luke mang n'è y n'jañbat ke ndudat gamjiang nɛp ɛs luke mjǎp u mjang de ru' l'iajaun' ke mang n'è bu' gamay, kantàp de ke na'è nɛp.

» ¿Nɛp ɛs luke n'ue'ɛunan y n'uàjaun'an rañ'jiè kantàp ke na'è nɛp?

Biu' pik nda n'è, ru' mecanismos y ru' nɛp nda lankř pa n'nũ si kueje' nda na'au mang o laju't la'jiĩ ke ɛs xi'iùu, mang mang, biu' pik nda n'è pa n'nũ ke nda na'au ke mang na'è kandidat xi'iùu kueje' ɛs de nda ram'us xi'iùu.

» ¿Na'audat ru'dat ke n'ue'ɛudan y n'uàjan'ban rañ'jiè kantàp ke na'è nɛp?

Ru'dat 'liɛdat xi'iùuyat ke kuāǵādat en niř'ǎ' npu', kad nda de ndudat, pur kañ'kiè'p de ru' gamayat y de k'iùs kamiay.